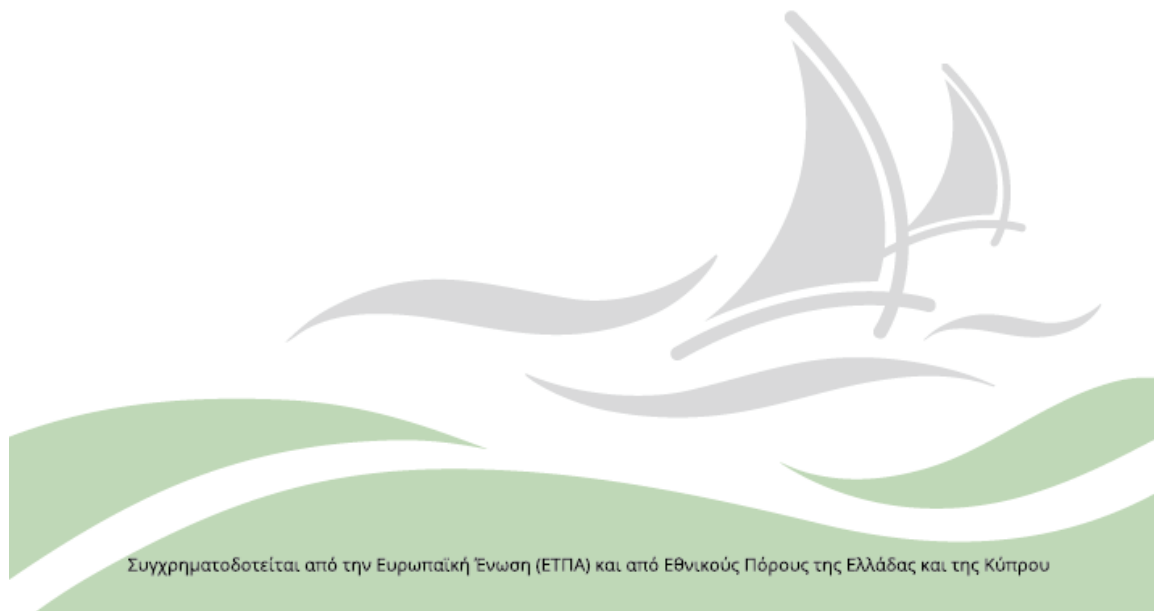

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ - Μελέτη αποτύπωσης και
παρεμβάσεων εξοικονόμησης και παραγωγής ενέργειας
(ΑΡ. ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ 3.1.1)**

Έκθεση

Ημερομηνία: 10/10/2021

Συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΤΠΑ) και από Εθνικούς Πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου

Μελέτη αποτύπωσης και παρεμβάσεων εξοικονόμησης και παραγωγής ενέργειας

Συγγραφείς

Κυρίτση Ειρήνη, Καραντώνης Κυριάκος, Μιχαήλ Αιμίλιος, Μιχόπουλος Απόστολος και Φιλοκύπρου Μαρία.

1. Ιστορική μελέτη του κτιρίου του Προεδρικού Μεγάρου της Κυπριακής Δημοκρατίας

Το ιστορικό κτίριο που στεγάζει σήμερα το Προεδρικό Μέγαρο της Κυπριακής Δημοκρατίας κατασκευάστηκε κατά την δεκαετία του 1930, όταν η Κύπρος αποτελούσε βρετανική αποικία, για να φιλοξενήσει το τότε νέο Κυβερνείο. Το κτίριο έχει επιλεγεί ως ένα από τα δύο κτίρια τα οποία θα δεχθούν εργασίες ενεργειακής αποκατάστασης στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος διασυνοριακής συνεργασίας Interreg IV Ελλάδα-Κύπρος 2014-2020 «ANABAΘΜΙΣΩ»¹ το οποίο χρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου.

Το 1878 η Κύπρος γίνεται βρετανική αποικία και την ίδια χρονιά μεταφέρεται από την Αγγλία ένα προκατασκευασμένο ξύλινο κτίριο για να φιλοξενήσει προσωρινά το νέο Κυβερνείο. Το νέο κτίριο τοποθετείται στο χώρο που βρίσκεται σήμερα το Προεδρικό Μέγαρο, σε μια απομονωμένη, τότε, προνομιακή τοποθεσία σε ύψωμα². Άξιο αναφοράς για τη σημαντικότητα και τη θέση του κτιρίου είναι το γεγονός ότι ο ηλεκτρισμός πρωτοεμφανίστηκε στην Κύπρο το 1903 με την εγκατάσταση ηλεκτρογεννήτριας στο εν λόγω κτίριο³. Αυτή η «προσωρινή» κατασκευή έμελλε να φιλοξενήσει το Κυβερνείο μέχρι και το 1931 όταν καταστράφηκε από πυρκαγιά κατά τη διάρκεια των επεισοδίων που έμειναν στην ιστορία ως «Οκτωβριανά». Τότε, αποφασίζεται άμεσα η κατασκευή ενός Νέου Κυβερνείου που θα αποκαταστήσει και θα αναδείξει τη βρετανική κυριαρχία στο νησί. Ο τότε Κυβερνήτης, Sir Ronald Storrs, έχοντας ως όραμα τη κατασκευή ενός εντυπωσιακού κτιρίου αναθέτει το σχεδιασμό στον Austen St Barbe Harrison, ο οποίος είχε μόλις σχεδιάσει το Κυβερνείο της Ιερουσαλήμ. Εντούτοις, το 1932 ο Storrs αντικαθίσταται από τον Sir Reginald Stubbs ο οποίος θεωρεί την πρόταση του Harrison πολύ μεγαλοπρεπή και πολυδάπανη για την οικονομία μιας μικρής αποικίας όπως η Κύπρος⁴. Παύει τη συνεργασία με τον Harrison και αναθέτει το σχεδιασμό του «Νέου Κυβερνείου» στον Maurice Webb, του Λονδρέζικου γραφείου «Sir Aston Webb & Son».

¹ «Ενεργειακή αναβάθμιση των ιστορικών κτηρίων του Προεδρικού Μεγάρου της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Λότζιας - Δημαρχείου Ηρακλείου». Πράξη που υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος συνεργασίας «Ελλάδα - Κύπρος 2014-2020» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α) και από εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου.

² Schaar, Kenneth W., Michael Given and George Theocharous. 1995. *Under the Clock*, Λευκωσία: Τράπεζα Κύπρου, σσ. 7-10. Severis, Rita C. and Michael Given. 2016. *Μνημεία και Μνήμες: Το Κυβερνείο*, Λευκωσία: Ελληνική Τράπεζα, σσ. 11-13

³ <https://www.eac.com.cy/EL/EAC/organisation/Pages/History.aspx>

⁴ The National Archives, CO_67_247_14.

Η κατασκευή του «νέου» Κυβερνείου αρχίζει το Νοέμβριο του 1933⁵ και ολοκληρώνεται στα μέσα του 1936⁶, όπως αναφέρεται στον τύπο της εποχής. Η κατασκευή γίνεται από το Τμήμα Δημοσίων Έργων και την επίβλεψη έχει ο αρχιτέκτονας J. V. Hamilton, ο οποίος στάλθηκε στο νησί από το Λονδίνο. Η κάτοψη του κτιρίου είναι σε σχήμα Π με τον κτιριακό όγκο να τοποθετείται στις τρεις πλευρές μιας εσωτερικής αυλής. Η νότια πλευρά παραμένει ανοικτή. Η κάτοψη παραπέμπει σε αυτήν του παλαιότερου Κυβερνείου και χαρακτηρίζεται από συμμετρία. Στη Βόρεια πλευρά τοποθετείται η μεγαλοπρεπής είσοδος στο κτίριο και στη Νότια πλευρά η εσωτερική αυλή (Εικόνα 1).

Η αρχιτεκτονική του κτιρίου χαρακτηρίζεται από ανάμειξη διάφορων αρχιτεκτονικών μορφών που εντοπίζονται σε παλαιότερα κτίρια του νησιού. Η Αποικιοκρατική Κυβέρνηση επιθυμούσε τη δημιουργία ενός συμβολικού αρχιτεκτονικού στυλ στα δημόσια κτίρια που να ενσωματώνει τοπικά στοιχεία ενώ παράλληλα να εκφράζει την Βρετανική κυριαρχία⁷. Έτσι, για τους Βρετανούς, η κυπριακή ταυτότητα στην αρχιτεκτονική αποτελούνταν από Βυζαντινά, Μεσαιωνικά, Οθωμανικά και αποικιακά στιλιστικά στοιχεία⁸. Το Νέο Κυβερνείο είναι ένα τρανταχτό παράδειγμα αυτής της προσπάθειας δημιουργίας ενός «Κυπριακού στυλ» μέσω της ανάμειξης παραδοσιακών αρχιτεκτονικών μορφών των πιο πάνω περιόδων της Κυπριακής ιστορίας.

Οι κτιριακοί όγκοι είναι μακρόστενοι και ενσωματώνουν ημιυπαίθριους χώρους, κυρίως περιμετρικά της εσωτερικής αυλής. Κατά μήκος των ημιυπαίθριων χώρων περιμετρικά της αυλής τοποθετούνται οξυκόρυφες καμάρες της Γοτθικής περιόδου στο ισόγειο και ημικυκλικές παραδοσιακές καμάρες στον όροφο, ένα στοιχείο που εντοπίζεται στο Μοναστήρι του Αχεροποιήτου στη Λάμπουσα της Λαπίθου⁹ (Εικόνα 1: κάτω). Ταυτόχρονα, για τα κιονόκρανα στις καμάρες επιλέχθηκαν σχέδια από κτίρια στη Κυθραία, Λάμπουσα, Λευκωσία και άλλες περιοχές της

⁵ «Έρχισεν η ανέγερσις του πυρποληθέντος Κυβερνείου: Τα νέα σχέδια», *Πρωινή*, 04/11/1933. «Η ανέγερσις του Νέου Κυβερνείου: Τα σχέδια έχουν ήδη αποπερατωθεί», *Πρωινή*, 20/01/1934. «Πως θα είναι το νέον κτίριον του Κυβερνείου: Η οικοδόμησις γίνεται με πάσαν δυνατήν ταχύτητα», *Ελευθερία*, 10/02/1934.

⁶ «Η εγκατάστασις της Α.Ε. εις το Νέον Κυβερνείο», *Κόσμος και Ζωή*, 15/01/1936. «Η αυτού εξοχότης εγκατεστάθη εις το νέον Κυβερνείον», *Ελευθερία*, 04/03/1936.

⁷ Briggs, Martin S. 1947. "British colonial architecture: historical", *The Builder*.

⁸ Given, Michael. 2005. "Architectural styles and ethnic identity in medieval to modern Cyprus". In *Archaeological perspectives on the transmission and transformation of culture in the Eastern Mediterranean*, edited by Joanne Clarke, pp. 207-213. Oxbow Books.

⁹ «Το Νέον Κυβερνείον θα είναι έτοιμον το 1935: Είναι αντισεισμικόν και έχει Κυπριακόν Ρυθμόν», *Ελευθερία*, 21/07/1934. «Το Νέον Κυβερνείον: Ένα κτίριον με Κυπριακόν ρυθμόν», *Πρωινή*, 02/03/1935.

Κύπρου¹⁰ (Εικόνα 2: αριστερά). Οι πτέρυγες ανατολικά και δυτικά της αυλής διατηρούνται ισοσκελώς, ενώ η βόρεια πλευρά είναι στο μεγαλύτερο της μέρος διώροφη. Η στέγη είναι κατά κύριο λόγο δίρριχτη ενώ παράλληλα υπάρχουν θόλοι, στοιχεία Βυζαντινής και Οθωμανικής εποχής.

Εικόνα 1: Αρχαικές φωτογραφίες του Κυβερνείου κατά τη δεκαετία του 1950¹¹.

¹⁰ Severis and Given, *Μνημεία και Μνήμες: Το Κυβερνείο*, σ. 22.

¹¹ Φωτογραφικό αρχείο «Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών» της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΡΙΟ), Πάνω: 1957, Φωτογραφία του Φέλιξ Γιαξή. Κάτω: Δεκαετία 1950.

Στο μέσο της διώροφης Βόρειας πτέρυγας, προς την πλευρά της αυλής, υψώνεται ένας πύργος δύο επιπλέον ορόφων, αναφορά στον πύργο του μεσαιωνικού κάστρου Κολοσσίου¹². Παράλληλα, κεντρικά της Βόρειας όψης τοποθετείται η κύρια είσοδος του κτιρίου η οποία αναδεικνύεται με τη δημιουργία ενός πέτρινου διώροφου όγκου που χαρακτηρίζεται από μια στοά στο ισόγειο και μια μικρότερη καλυμμένη βεράντα στον όροφο. Η στοά που καλύπτει την είσοδο περικλείεται από οξυκόρυφες καμάρες, ενώ όμοιες καμάρες τοποθετούνται και στη καλυμμένη βεράντα του ορόφου. Χαρακτηριστικό είναι και το πέτρινο Βρετανικό οικόσημο ανάμεσα στις δύο κεντρικές καμάρες στον όροφο. Στο Δυτικό και Ανατολικό άκρο της Βόρειας πτέρυγας τοποθετούνται ημιυπαίθριοι χώροι που περικλείονται από οξυκόρυφες καμάρες στο ισόγειο και ημικυκλικές στον όροφο. Μια δεύτερη επίσημη είσοδος τοποθετείται στη Δυτική βεράντα του ισόγειου (Εικόνα 2: δεξιά). Στη Βόρεια όψη εντοπίζονται ακόμα δύο ημιυπαίθριοι χώροι ανοικτοί μόνο στη βόρεια πλευρά τους μέσω Γοθτικών οξυκόρυφων καμαρών. Οι χώροι αυτοί μπορούν να μετατρέπονται σε βεστιάρια κατά τη διάρκεια εκδηλώσεων με τη χρήση συρόμενων παραθύρων (Εικόνα 3: πάνω).

Εικόνα 2: Αριστερά: Κιονόκρανα και βάσεις κολώνων. Δεξιά: Δυτική είσοδος το 1936.¹³

Αναφορικά με την υλικότητα του κτιρίου, εντοπίζονται παραδοσιακές τεχνικές και τοπικά υλικά, όπως οι μεγάλης θερμικής μάζας πέτρινοι φέροντες τοίχοι από τοπικό πωρόλιθο Γερολάκκου¹⁴. Τα ξύλινα πατώματα και οι στέγες, καθώς και οι ξύλινες πόρτες, που είναι αντίγραφα

¹² Γεωργίου, Κώστας. 2013. *British Colonial Architecture in Cyprus: The Architecture of the British Colonial Administration, 1878-1960*. Λευκωσία: Εν Τύποις, σ. 196. Severis and Given, *Μνημεία και Μνήμες: Το Κυβερνείο*, σ. 22.

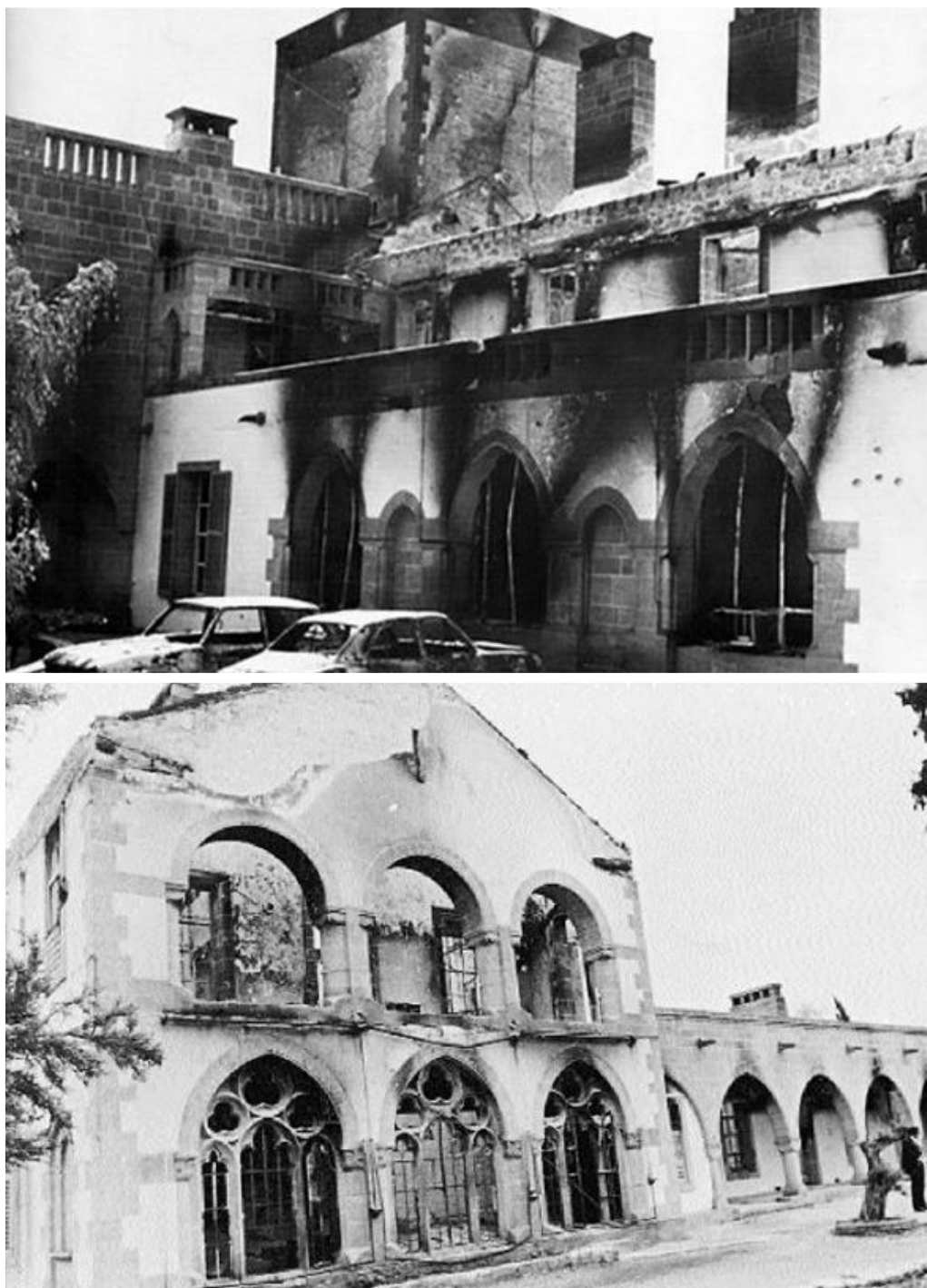
¹³ The National Archives, CN 3/7 - New Government House, Nicosia, Cyprus: interior and exterior views and details.

¹⁴ «Το Νέον Κυβερνείο θα είναι έτοιμον το 1935: Είναι αντισεισμικόν και έχει Κυπριακόν Ρυθμόν», *Ελευθερία*, 21/07/1934. «Το Νέον Κυβερνείο: Ένα κτίριον με Κυπριακόν ρυθμόν», *Πρωινή*, 02/03/1935.

από πόρτες μοναστηριών της Κύπρου, κατασκευάζονται από κυπριακή και εισαγόμενη ξυλεία ενώ τα κεραμίδια είναι από τη Λάπηθο¹⁵. Παράλληλα, εντοπίζονται νέες εισαγόμενες τεχνολογίες και υλικά, όπως η χρήση σκυροδέματος και σιδήρου στις επίπεδες οροφές¹⁶. Επιπλέον, τα παράθυρα και οι μπαλκονόπορτες είναι κατασκευασμένα από χάλυβα, όπως περιγράφεται στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

¹⁵ «Αποπερατούται η ανέγερσις του Νέου Κυβερνείου: Κτίζεται επί τη βάσει αρχαίων Κυπριακών ρυθμών», *Κόσμος και Ζωή*, 02/03/1953.

¹⁶ The National Archives, CO 67/272/2/15.

Εικόνα 3: Κτίριο μετά τον πυρπολισμό του κατά το Πραξικόπημα του 1974.
Πάνω: Φαίνεται ο στρεβλωμένος σκελετός των συρόμενων παραθύρων της πρόσοψης.¹⁷
Κάτω: Φαίνονται οι καμάρες της Δυτικής εισόδου.¹⁸

¹⁷ <https://gr.euronews.com/2016/07/15/kypros-42-xronia-apo-to-praksikopima-tis-15is-iouliou>

¹⁸ <https://assets.in.gr/AssetService/Data/D2004/D0424/1el36d.jpg>

Η επιλογή αυτών των κουφωμάτων φέρει έντονη επίδραση από τη Βρετανική αρχιτεκτονική καθώς τα παράθυρα ήταν δίφυλλα ανασυρόμενα, με τα δύο φύλλα να σύρονται κατακόρυφα. Τόσο ο τρόπος λειτουργίας όσο και οι αναλογίες τους δεν εντοπίζονται καθόλου στη τοπική αρχιτεκτονική. Οι μπαλκονόπορτες ακολουθούσαν τη γεωμετρία και τις αναλογίες των παραθύρων και αποτελούνταν από τρίφυλλη ανοιγόμενη πόρτα και περιστρεφόμενο φεγγίτη στο πάνω μέρος. Ιδιαίτερο στοιχείο αποτελούν και τα συρόμενα παράθυρα στη Βόρεια όψη τα οποία σύρονται ενός των τοίχων ώστε να κρύβονται όταν ο χώρος λειτουργεί ως ημιυπαίθριος.

Η επίδραση της επιθυμίας του Κυβερνήτη Stubbs για οικονομία στο εμβαδό των χώρων φαίνεται έντονα στη κάτοψη του ισόγειου. Οι χώροι σχεδιάζονται με το ελάχιστο εμβαδό ενώ παρέχεται δυνατότητα μεταβολής του εμβαδού τους ανάλογα με τη χρήση. Συγκεκριμένα, στην αίθουσα χορού και στην τραπεζαρία κατασκευάζονται διαχωριστικοί τοίχοι ο οποίοι μετακινούνται ανοδικά, εντός των τοίχων του ορόφου, επεκτείνοντας ή μειώνοντας το εμβαδό τους ανάλογα με τη χρήση. Αν και πρωταγωνιστικό ρόλο στο σχεδιασμό του κτιρίου είχε ο Stubbs, τελικά πρώτος κάτοικος είναι ο αντικαταστάτης του, Sir Richard Palmer. Ο Palmer εκφράζει δυσαρέσκεια με το μέγεθος κάποιων χώρων και κατά το δεύτερο μισό του 1937¹⁹ η Ανατολική καλυμμένη βεράντα στο ισόγειο μετατρέπεται σε εσωτερικό χώρο για σκοπούς επέκτασης της τραπεζαρίας. Οι οξυκόρυφες καμάρες γεμίζουν με μικρότερες πέτρινες περίτεχνες καμάρες Γοτθικού στυλ, οι οποίες έπειτα κλείνουν με σιδερένια κουφώματα. Επιπλέον, εντός του 1938 ενσωματώνεται με τον ίδιο τρόπο και η Δυτική καλυμμένη βεράντα στο δωμάτιο που φιλοξενούσε το Συμβουλευτικό Συμβούλιο και χρειαζόταν μεγαλύτερο χώρο και περισσότερο φυσικό φως²⁰ (Εικόνα 3: κάτω).

Η επίδραση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της Κύπρου είναι εμφανής και στην επιλογή της σχεδιαστικής προσέγγισης για την κάλυψη των αναγκών θέρμανσης και ψύξης του κτιρίου. Το κτίριο και ο περιβάλλον χώρος ενσωματώνουν βιοκλιματικές παθητικές στρατηγικές όπως π.χ. το στοιχείο της εσωτερικής αυλής, ένα στοιχείο που φαίνεται να βελτιώνει το μικροκλίμα με αποτέλεσμα τη βελτίωση και των εσωτερικών θερμικών συνθηκών. Εντός της αυλής κατά τη χειμερινή περίοδο, η θερμοκρασία διατηρείται σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με άλλους ανοικτούς χώρους, ενώ κατά τη θερινή περίοδο, μέσω κατάλληλης φύτευσης και της ύπαρξης χωμάτινων επιφανειών, οι θερμοκρασίες διατηρούνται σε χαμηλότερα επίπεδα. Επιπλέον, αξιοποιείται ο νότιος προσανατολισμός καθώς χωροθετούνται ημιυπαίθριοι χώροι στο νότο οι οποίοι προστατεύουν τα κουφώματα και τις τοιχοποιίες από τον έντονο ήλιο του καλοκαιριού. Αντιθέτως, κατά τη χειμερινή περίοδο, όπου ο ήλιος είναι πιο χαμηλά, επιτρέπουν στις

¹⁹ The National Archives, CO 67/272/2.

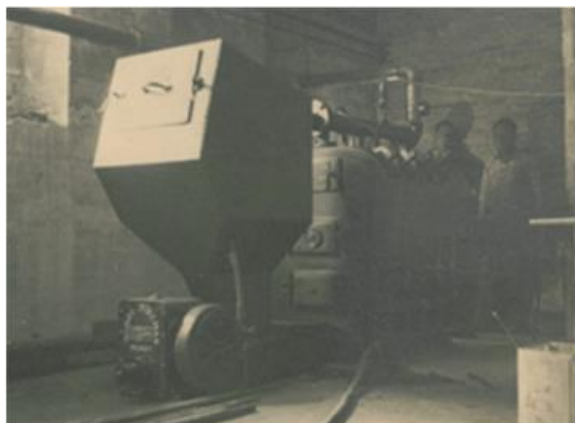
²⁰ The National Archives, CO 67/282/1.

ηλιακές ακτίνες να διεισδύσουν και να θερμάνουν το κτίριο. Οι αναλογίες των ημιυπαίθριων αυτών χώρων ακολουθούν το αντίστοιχο παραδοσιακό στοιχείο του *ηλιακού*. Σημαντικό στοιχείο του βιοκλιματικού σχεδιασμού του κτιρίου είναι η υψηλή θερμική μάζα της τοιχοποιίας η οποία είναι ιδιαίτερα ευεργετική σε κλίματα με μεγάλη ημερήσια θερμοκρασιακή διακύμανση όπως το μεσογειακό. Το κέλυφος του κτιρίου λειτουργεί διττά. Συλλέγει και αποθηκεύει τη θερμότητα κατά τις ώρες ηλιοφάνειας ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει και ικανοποιητική θερμική αντίσταση στη ροή θερμότητάς. Κατά τη χειμερινή περίοδο οι θερμικές απώλειες του κτιρίου περιορίζονται και η θερμική μάζα λειτουργεί ως στοιχείο ανάσχεσης αλλά και ως στοιχείο αποθήκευσης και παροχής θερμότητας με χρονική υστέρηση. Κατά την καλοκαιρινή περίοδο, η θερμική μάζα καθυστερεί την εμφάνιση θερμικών κερδών στο εσωτερικό του κτιρίου και κατ' επέκταση συνδράμει στη μη εμφάνιση υψηλών θερμοκρασιών στο εσωτερικό του χώρου. Αυτή η ικανότητα σε συνδυασμό με την πτώση της θερμοκρασίας του αέρα κατά τη διάρκεια της νύχτας και με την εφαρμογή φυσικού αερισμού κατά τις βράδυνες ώρες, που ο αέρας είναι ψυχρότερος, οι χώροι δροσίζονται και το κτίριο αποφορτίζεται θερμικά, ώστε να επαναληφθεί η ίδια διεργασία την επόμενη ημέρα. Τέλος, τα κουφώματα που δεν προστατεύονται από τους ημιυπαίθριους χώρους και παραμένουν εκτεθειμένα στην ηλιακή ακτινοβολία καλύπτονται από κατάλληλα σκίαστρα, όπως ξύλινα περσιδωτά παντζούρια ή καφασωτά. Οι απαιτήσεις θέρμανσης του κτιρίου καλύπτονται κατά τη χειμερινή περίοδο με τη χρήση παραδοσιακών τζακιών που βρίσκονται τοποθετημένα σε όλα τα δωμάτια του κτιρίου και λειτουργούν με άνθρακα. Προκειμένου να διασφαλιστεί ο αερισμός των χώρων του κτιρίου τόσο κατά τη χειμερινή όσο και κατά τη θερινή περίοδο δημιουργείται στο κτίριο ένα ολοκληρωμένο σύστημα αεραγωγών. Οι αεραγωγοί κατασκευάζονται κτιστοί εντός των δομικών στοιχείων του κτιρίου, οδηγούν στο εσωτερικό της κεκλιμένης στέγης και αποβάλλουν με φυσική ροή τον αέρα μέσω ειδικών ανοιγμάτων αερισμού. Η λειτουργία του συστήματος βασίζεται εξολοκλήρου στη διαφορά πίεσης που δημιουργείται μεταξύ των εσωτερικών χώρων και της οροφής και με αυτόν τον τρόπο απομακρύνονται οι οσμές και τα λοιπά επιβαρυντικά αερολύματα που παράγονται στο εσωτερικό του κτιρίου κυρίως λόγω των κοινωνικών συνηθειών της εποχής.

Καινοτόμες τεχνολογίες της εποχής εφαρμόζονται επίσης και στο σχεδιασμό και κατασκευή των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων του κτιρίου (Εικόνα 4). Η παραγωγή του ζεστού νερού χρήσης γίνεται σε κεντρικό λέβητα με καύση άνθρακα (Εικόνα 4). Σε επιστολή ημερομηνίας «2 Απριλίου 1937», από τον κυβερνήτη Palmer προς το Υπουργείο Εξωτερικών των αποικιών²¹ αναφέρεται η πολυπλοκότητα των νέων συστημάτων και η προβληματική, κατά τον ίδιο, διασώληνωση του ζεστού νερού χρήσης διαμέσου αγωγών εντός της τοιχοποιίας καθώς

²¹ The National Archives, CO_67_272_2.

και η ακατάλληλη θέση των ηλεκτρικών αντλιών νερού. Στην ίδια επιστολή αναφέρεται επίσης η ανησυχία του ότι η πολύ προηγμένη τεχνολογία της ηλεκτρικής εγκατάστασης και η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στο νησί μπορεί να αποτελέσει πηγή περεταίρω μελλοντικών εξόδων.

Εικόνα 4: Δεξιά πάνω: Σύστημα παροχής ζεστού νερού χρήσης με καύση άνθρακα. Δεξιά κάτω: Ηλεκτρικές αντλίες νερού. Αριστερά: Ηλεκτρική εγκατάσταση

Το 1960, με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, το κτίριο μετατρέπεται σε Προεδρικό Μέγαρο, ενώ έπειτα, κατά το Πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974 το κτίριο δέχεται εκτεταμένες ζημιές (Εικόνα 3). Λίγα χρόνια αργότερα το αρχιτεκτονικό γραφείο I&A Φιλίππου αναλαμβάνει την αποκατάσταση του κτιρίου, η οποία ολοκληρώνεται το 1979. Κατά την αποκατάσταση γίνονται ορισμένες αλλαγές και τροποποιήσεις οι οποίες δεν συνάδουν την αυθεντική μορφή και υλικότητα του κτιρίου. Οι πέτρινοι τοίχοι, οι πέτρινες καμάρες και οι οροφές από σκυρόδεμα διατηρούνται και επιδιορθώνονται ενώ ανακατασκευάζεται η ξύλινη οροφή. Τα ξύλινα πατώματα αντικαθίστανται από πλάκες από σκυρόδεμα ενώ δεν ανακατασκευάζονται τα ξύλινα μετακινούμενα διαχωριστικά. Τα τζάκια καταργούνται, με εξαίρεση τέσσερα στο ισόγειο τα οποία διατηρούνται κυρίως για διακοσμητικούς λόγους, ενώ τοποθετείται κεντρικό σύστημα θέρμανσης και ψύξης με καυστήρα-λέβητα πετρελαίου και αερόψυκτο ψύκτη,

αντίστοιχα. Το δίκτυο διανομής θερμότητας κατασκευάζεται από σωλήνες χαλκού και η όδυσή του γίνεται είτε μέσω των πατωμάτων είτε μέσω των ψευδοτάβανων. Η εκπομπή/ απορρόφηση θερμότητας από τους εσωτερικούς χώρους γίνεται με τη χρήση τερματικών μονάδων ανεμιστήρα-στοιχείου. Αυτή την περίοδο πραγματοποιείται επίσης και αναβάθμιση του συστήματος αερισμού των σαλονιών. Το σύστημα μετατρέπεται σε εξαναγκασμένης κυκλοφορίας με την τοποθέτηση ανεμιστήρων εξαερισμού εντός της οροφής οι οποίοι αναρροφούν τον αέρα μέσω των κτιστών αεραγωγών του κελύφους και τον απορρίπτουν στο εξωτερικό περιβάλλον από τα ανοίγματα εξαερισμού της στέγης. Παράλληλα με τις εργασίες αποκατάστασης πραγματοποιήθηκαν μικρές επεκτάσεις του κτιρίου με τη μετατροπή ημιυπαίθριων χώρων σε εσωτερικούς και μικρές προσθήκες για βελτίωση της λειτουργίας του κτιρίου. Γενικά οι πιο πάνω επεμβάσεις σέβονται την αισθητική του ιστορικού κτιρίου, ενώ σε αρκετό βαθμό οι επεκτάσεις είναι διακριτές. Εντούτοις, μια σημαντική αλλοίωση της μορφής και αισθητικής του ιστορικού κτιρίου παρατηρείται με την αντικατάσταση των προηγούμενων κουφωμάτων με νέα αλουμινίου τα οποία αγνοούν εντελώς τη μορφή των αυθεντικών (Εικόνα 5). Τα μόνα αυθεντικά κουφώματα που διατηρούνται μέχρι σήμερα στο κτίριο είναι τα κατεστραμμένα στις περίτεχνες καμάρες της Ανατολικής και Δυτικής πλευράς του κτιρίου που είναι κατασκευασμένα από χάλυβα (Εικόνα 6). Η διατήρησή τους ήταν μια σημαντική απόφαση του Τμήματος Αρχαιοτήτων που άπτεται της διατήρησης της ιστορικότητας του κτιρίου αλλά και της μνήμης του πραξικοπήματος και της εισβολής. Για τις ανάγκες ασφάλειας του κτιρίου τοποθετούνται πρόσθετοι υαλοπίνακες στο εξωτερικό των περίτεχνων καμάρων στο ανατολικό και δυτικό άκρο του κτιρίου. Τέλος, κατά την τελευταία δεκαετία το κτίριο δέχθηκε κάποιες επιπλέον μετατροπές. Τοποθετήθηκε θερμομόνωση στην οροφή του κτιρίου, εγκατάσταση λαμπτήρων φωτοδιόδου, εγκατάσταση συμπληρωματικών συστημάτων θέρμανσης και ψύξης και αντικατάσταση μέρους των κουφωμάτων με κουφώματα αλουμινίου βελτιωμένων θερμοφυσικών χαρακτηριστικών παραπλήσιας γεωμετρίας με τα υφιστάμενα μεταγενέστερα κουφώματα.

Οι επεμβάσεις που έγιναν στο ιστορικό κτίριο από την αποκατάσταση του 1974-79 μέχρι σήμερα, με εξαίρεση την αλλαγή των κουφωμάτων, κρίνονται ότι πραγματοποιήθηκαν με σεβασμό προς τη αρχική αισθητική του κτιρίου και πρέπει να διατηρηθούν ως ένα κομμάτι της ιστορίας και στρωματογραφίας του. Παράλληλα, οι επεκτάσεις έχουν σημαντική επίδραση στη ομαλή λειτουργία του κτιρίου. Η επέμβαση που κρίνεται ότι μειώνει την αισθητική και ιστορική αξία του κτιρίου είναι αυτή της αντικατάστασης των αρχικών κουφωμάτων με νέα πολύ διαφορετικής μορφής, υλικότητας και αναλογιών. Ως εκ τούτου, κρίνεται σκόπιμο τα νέα κουφώματα που θα τοποθετηθούν στο πλαίσιο του έργου ενεργειακής αναβάθμισης πέραν της άριστης θερμικής συμπεριφοράς να ακολουθήσουν τη μορφή των αυθεντικών κουφωμάτων.

Προκειμένου να διασφαλιστεί ο σεβασμός της ιστορικής αξίας και της μορφολογίας του κτιρίου εκ μέρους των μελετητών του έργου ενεργειακής αναβάθμισης, πραγματοποιείται στη

συνέχεια μια ιστορική τεκμηρίωση για την επιλογή της μορφής των νέων κουφωμάτων που θα πρέπει να τοποθετηθούν στο κτίριο. Παράλληλα περιγράφονται και λοιπές απαιτήσεις που αφορούν τον ορθό τρόπο ενσωμάτωσης των ηλεκτρομηχανολογικών επεμβάσεων είτε αυτές αφορούν δράσεις και έργα εντός του κτιρίου, είτε αυτές προδιαγράφονται και χωροθετούνται για λόγους τεχνικής και λειτουργικής επάρκειας στον εξωτερικό περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου.

2. Τεκμηρίωση προτεινόμενων κουφωμάτων για την αποκατάσταση του Προεδρικού Μεγάρου της Κυπριακής Δημοκρατίας

Στο πλαίσιο του έργου «ANABAΘΜΙΣΩ» αναμένεται να υλοποιηθούν επεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης στο κτίριο που αφορούν, την αντικατάσταση των εξωτερικών ανοιγμάτων, την αντικατάσταση των μηχανικών συστημάτων ψύξης, κλιματισμού και αερισμού-εξαερισμού, την εγκατάσταση φωτοβολταϊκού συστήματος και σταθμού φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων και την εγκατάσταση συστήματος ενεργειακής διαχείρισης των νέων ηλεκτρομηχανολογικών συστημάτων. Οι ηλεκτρομηχανολογικές επεμβάσεις θα έχουν μηδαμινή επίδραση στην εξωτερική αισθητική του ιστορικού κτιρίου καθώς θα τοποθετηθούν σε σημεία που δεν επηρεάζουν τις εξωτερικές όψεις. Τα νέα συστήματα ψύξης θα συνδεθούν στις υφιστάμενες σωληνώσεις ενώ θα γίνει αντικατάσταση των τερματικών μονάδων ανεμιστήρα στοιχείου και του αερόψυκτου ψύκτη. Θα πραγματοποιηθεί επίσης αντικατάσταση και αναβάθμιση του συστήματος εξαερισμού και τη μετατροπή του σε σύστημα μηχανικού αερισμού-εξαερισμού με ανάκτηση θερμότητας. Το σύστημα θα αξιοποιήσει τις υφιστάμενες υποδομές και θα κινηθεί εντός της στέγης όπως ακριβώς και το υφιστάμενο σύστημα. Το φωτοβολταϊκό σύστημα και οι σταθμοί φόρτισης χωροθετούνται σε περιοχές πλησίον των χώρων στάθμευσης του Μεγάρου.

Εικόνα 5: Κτίριο Προεδρικού πριν το πραξικόπημα του 1974 και μετά την αποκατάσταση²²

Η περίπτωση, ωστόσο, της αντικατάστασης των ανοιγμάτων αποτελεί πρόκληση για την αποκατάσταση του ιστορικού αυτού κτιρίου, καθώς θα έχει σημαντική επίδραση στην τελική μορφή, στη θερμική συμπεριφορά και στις συνθήκες θερμικής άνεσης, ευεξίας και ποιότητας εσωτερικού αέρα των εσωτερικών χώρων. Ο βαθμός δυσκολίας αυτού του εγχειρήματος μεγαλώνει από την μη διατήρηση επί τόπου των περισσότερων αυθεντικών κουφωμάτων λόγω φθοράς και παλαιότερης αντικατάστασής τους.

²² Αριστερά: ΡΙΟ, 1950-57, Φωτογραφία του Φάνη Παρπαίρη. Δεξιά: <https://city.sigmalive.com/article/2017/3/3/mpikame-sta-idiaitera-diamerismata-toy-proedrikoy-kai-ta-fotografisame/>

Η πρόταση για τα νέα κουφώματα τεκμηριώνεται μέσω ιστορικής έρευνας, η οποία εστίασε στα αυθεντικά κουφώματα του υπό μελέτη κτιρίου. Οι κύριες ιστορικές πηγές που αναφέρονται στην έρευνα είναι το αρχείο “The National Archives” στο Λονδίνο²³, το φωτογραφικό αρχείο και το αρχείο εφημερίδων του «Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών» της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΠΙΟ), το φωτογραφικό αρχείο του Ιδρύματος Κώστα και Ρίτας Σεβέρη, ενώ βιβλιογραφικές αναφορές αποτελούν τα βιβλία «Μνημεία και Μνήμες: Το Κυβερνείο»²⁴ και «British colonial architecture in Cyprus: the architecture of the British colonial administration, 1878-1960»²⁵.

Εικόνα 6: Αυθεντικά κουφώματα που διατηρούνται στο κτίριο μέχρι σήμερα. ²⁶

Όσο αφορά τα υπόλοιπα αυθεντικά ανοίγματα του κτιρίου, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι δεν έχει εντοπιστεί κάποια προηγούμενη μελέτη η οποία να τα περιγράφει λεπτομερώς. Ως εκ τούτου, μέσα από την παρούσα έρευνα καταβλήθηκε προσπάθεια να εντοπιστεί και να καταγραφεί το υλικό κατασκευής των αυθεντικών κουφωμάτων καθώς και ο τρόπος

²³ Επίσημο αρχείο και εκδότης της κυβέρνησης του ΗΒ, για Αγγλία και Ουαλία. Συγκεντρώνει ιστορικά κυβερνητικά έγγραφα των Βρετανικών αποικιών ανά τον κόσμο.

²⁴ Severis and Given, *Μνημεία και Μνήμες: Το Κυβερνείο*.

²⁵ Γεωργίου, *British Colonial Architecture in Cyprus*.

²⁶ <https://city.sigmalive.com/article/2017/3/3/mpikame-sta-idiaitera-diamerismata-toy-proedrikoy-kai-ta-fotografisame/>

(μηχανισμός) λειτουργίας τους. Τα αυθεντικά κουφώματα φαίνεται να ήταν κατασκευασμένα από χάλυβα. Αυτό αναφέρεται εν συντομία στο βιβλίο του Κώστα Γεωργίου²⁷, όπου αναγράφεται ότι τα κουφώματα του κτιρίου ήταν κατασκευασμένα από ξύλο και από χάλυβα. Η αναφορά σε ξύλινα ανοίγματα μάλλον γίνεται για τις κεντρικές πόρτες εισόδου και τις εσωτερικές μεσόπορτες. Αναφορά σε χαλύβδινα κουφώματα γίνεται επίσης σε ένα άρθρο της Ελευθερίας του 1934, όπου αναγράφεται ότι για αντισεισμικούς λόγους τα παράθυρα του κτιρίου «κατασκευάζονται εκ χάλυβος»²⁸. Επιπλέον, από αρχαιακές φωτογραφίες εντοπίζονται λεπτές διατομές και εξαρτήματα που παραπέμπουν

²⁷ Γεωργίου, *British colonial architecture in Cyprus*, σ. 196.

²⁸ «Το Νέον Κυβερνείον θα είναι έτοιμον το 1935: Είναι αντισεισμικόν και έχει Κυπριακόν Ρυθμόν», *Ελευθερία*, 21/07/1934.

Εικόνα 7: Αρχαϊκές φωτογραφίες του 1936.²⁹

σε μεταλλικές κατασκευές (Εικόνες 1, 7, 8, 9 και 11). Οι χαλύβδινές διατομές επιβεβαιώνονται και από φωτογραφίες του καμένου Προεδρικού μετά το πραξικόπημα του 1974, όπου ο σκελετός των ανοιγμάτων φαίνεται να μην έχει καεί από τη φωτιά αλλά να έχει στρεβλώσει (Εικόνα 3). Με βάση τα ανωτέρω ευρήματα εξάγεται το συμπέρασμα ότι στη περίπτωση των ανοιγμάτων του Κυβερνείου ακολουθήθηκαν Βρετανικές πρακτικές, παρά τοπικές, σε αντίθεση με άλλα αρχιτεκτονικά στοιχεία του κτιρίου.

²⁹ The National Archives, CN 3/7 - New Government House, Nicosia, Cyprus: interior and exterior views and details.

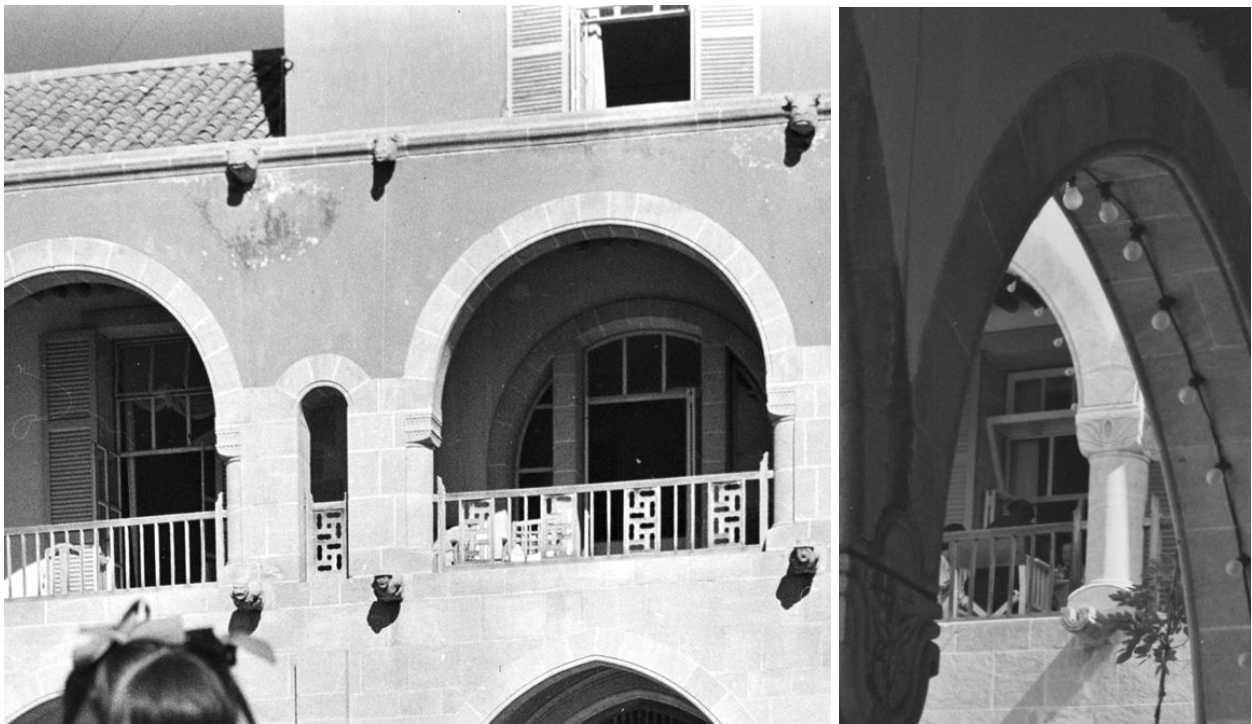

Εικόνα 8: Αυθεντικές μπαλκονόπορτες από αρχαικές φωτογραφίες (Αριστερά: 1936, Δεξιά: 1959-63).³⁰

Ως προς τη λειτουργία, τα ανοίγματα διαχωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες, τις μπαλκονόπορτες, τα ανασυρόμενα παράθυρα και τα συρόμενα παράθυρα. Οι μπαλκονόπορτες είχαν ύψος 2,9 – 3,0 μέτρα. Ο μεταλλικός σκελετός δημιουργούσε κάναβο αποτελούμενο από πέντε ίσα μέρη υαλοπίνακα καθ' ύψος και τρία κατά πλάτος. Καθ' ύψος, τα πρώτα τρία χαμηλότερα μέρη αναλογούσαν στη τρίφυλλη πόρτα του ανοίγματος, η οποία έφτανε περίπου σε ύψος 1,8 μέτρων. Το τέταρτο μέρος ήταν σταθερό, ενώ το πέμπτο και ψηλότερο μέρος αντιστοιχούσε

³⁰ Αριστερά: The National Archives, CN 3/7. Δεξιά: PIO, 1959-63.

σε έναν οριζόντια περιστρεφόμενο φεγγίτη. Ο διαχωρισμός κατά πλάτος γινόταν με μεταλλικές τραβέρσες στα ψηλότερα μέρη, ενώ στο ανοιγόμενο τμήμα τα τρία μέρη αντιστοιχούσαν στα τρία φύλλα της μπαλκονόπορτας (Εικόνες 7, 8, 9 και 10). Το κεντρικό φύλλο εδραζόταν σε ένα από τα ακριανά φύλλα το οποίο εδραζόταν αντίστοιχα στην κάσα του ανοίγματος. Κατά το άνοιγμα της πόρτας τα δύο φύλλα μαζεύονταν στο ένα άκρο του ανοίγματος και στην εξωτερική πλευρά του, ενώ το τρίτο φύλλο άνοιγε προς τα έξω στο αντίθετο άκρο. Με αυτόν τον τρόπο τα φύλλα της ανοικτής πόρτας δεν προεξείχαν εκτός του πάχους της τοιχοποιίας (Εικόνα 9).

Εικόνα 9: Ανοικτές μπαλκονόπορτες από αρχαικές φωτογραφίες (Αριστερά: 1957, Δεξιά: 1958).³¹

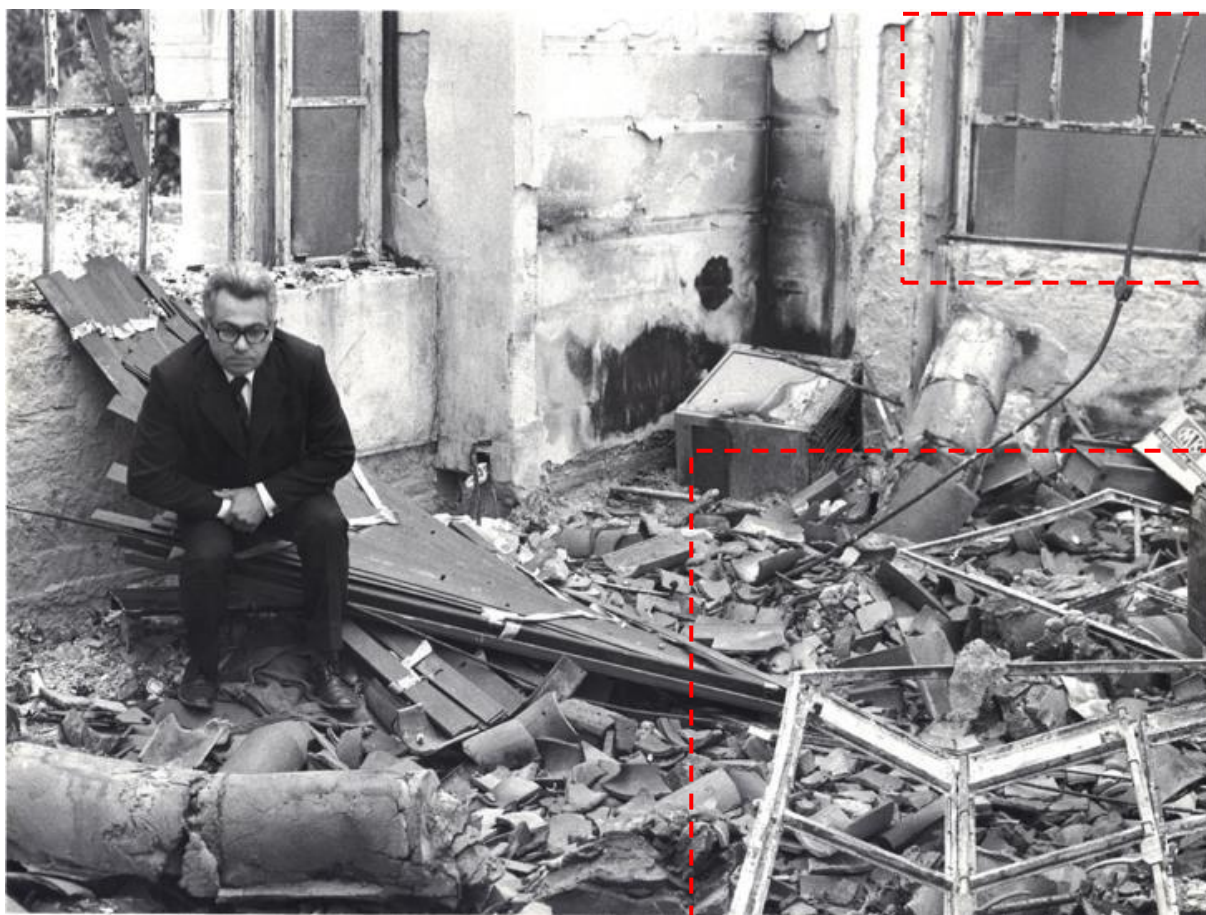
Από την έρευνα προκύπτει επίσης ότι τα ανασυρόμενα παράθυρα ήταν δίφυλλα, με τα φύλλα να σύρονται επάλληλα ανοδικά και καθοδικά. Το κάθε φύλλο διαχωριζόταν σε δύο μέρη καθ' ύψος και σε τρία μέρη κατά πλάτος με μεταλλικές τραβέρσες, ακολουθώντας τη μορφή του μεταλλικού κανάβου της μπαλκονόπορτας, Εικόνες 5, 7, 10 και 11.

Στη Βόρεια όψη του κτιρίου υπήρχαν επίσης έξι χαλύβδινα συρόμενα παράθυρα (Εικόνες 1, 3, 7, 12 και 13), τα οποία έχουν αντικατασταθεί κατά την αποκατάσταση του 1979 από συρόμενα παράθυρα αλουμινίου (Εικόνα 12: αριστερά). Αυτά τα παράθυρα σύρονταν μέσα στον τοίχο, και μετέτρεπαν δύο ημιυπαίθριους χώρους σε κλειστές γκαρνταρόμπες κατά τη διεξαγωγή

³¹ ΡΙΟ, Αριστερά: 1957, Φωτογραφία του Φέλιξ Γιαξή. Δεξιά: 1958.

σημαντικών εκδηλώσεων, όπως αναφέρεται στα αυθεντικά αρχιτεκτονικά σχέδια του κτιρίου³². Οι τοίχοι, που διατηρούνται μέχρι σήμερα, αποτελούνται στην εξωτερική τους πλευρά από νεογοθτικές καμάρες, ενώ το άνοιγμα τοποθετείται στην εσωτερική πλευρά όπου δημιουργείται ένα ορθογώνιο

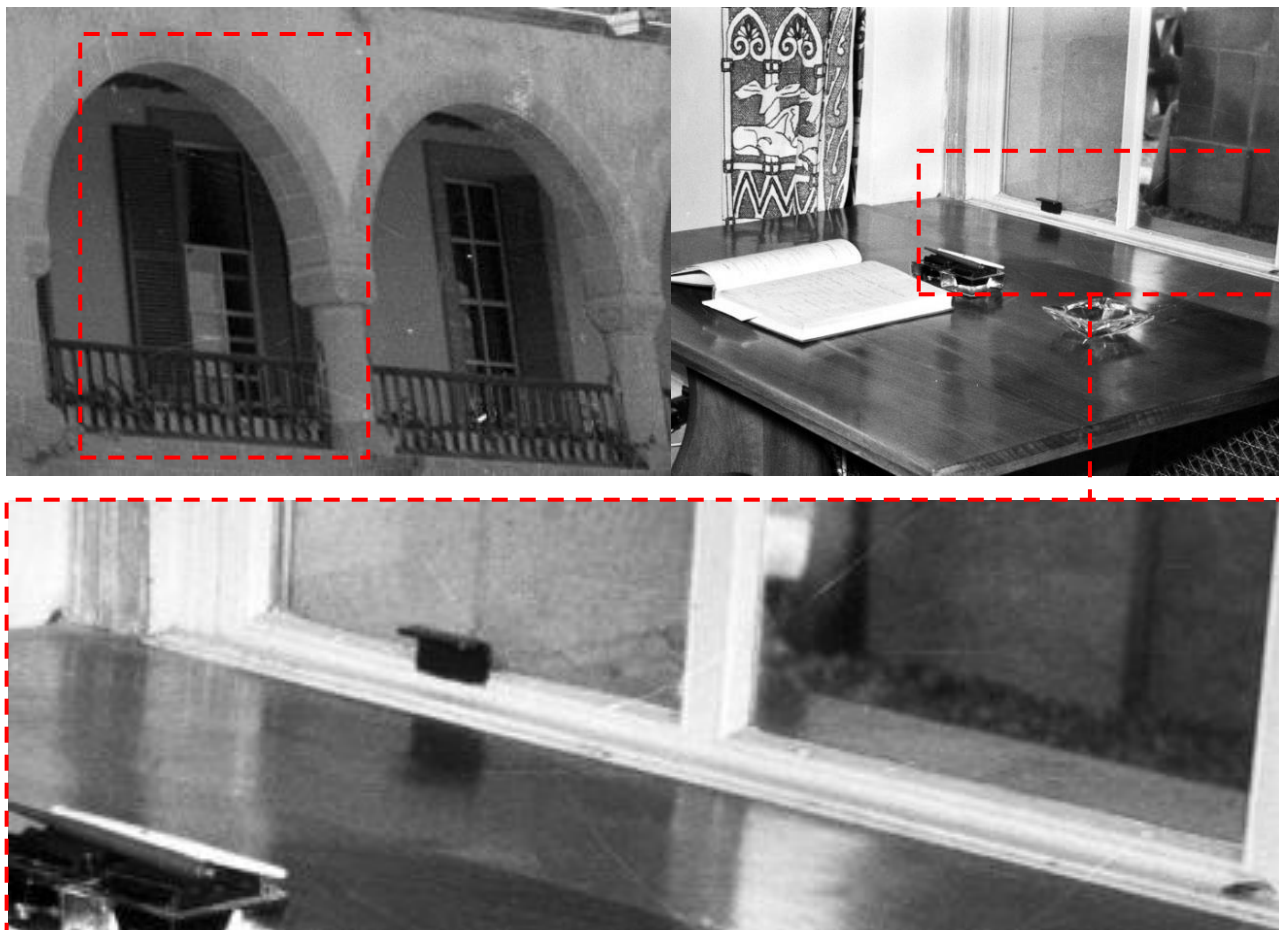
Εικόνα 10: Εικόνα από κατεστραμμένο γραφείο μετά το Πραξικόπημα. Κάτω δεξιά φαίνεται το κάτω μέρος μιας μπαλκονόπορτας όπου διακρίνονται οι μεταλλικές διατομές και η τρίφυλλη πόρτα. Στο μέσο δεξιά εντοπίζεται ένα ακόμα κούφωμα στο έδαφος, μάλλον τα άνω μέρη μίας μπαλκονόπορτας. Συγκεκριμένα, ο χώρος του φεγγίτη ο οποίος έχει αποκολληθεί και το σταθερό μέρος. Πάνω αριστερά και δεξιά φαίνονται δύο ανασυρόμενα παράθυρα.³³

κενό και μια κοιλότητα για την υποδοχή των συρόμενων φύλλων. Τα αυθεντικά παράθυρα διαιρούνταν από μεταλλικές τραβέρσες σε τρία ίσα μέρη κατά πλάτος, αξιοποιώντας όσο

³² The National Archives, FCO 18/953.

³³ <https://www.philenews.com/politismos/prosopa/article/447362/niki-stavroy-i-oikogneia-moy-o-nikos-kazantzakis>

μεγαλύτερο διάφανο μέρος επέτρεπε η κατασκευή. Φωτογραφίες από το καμένο κτίριο μετά το Πραξικόπημα επιβεβαιώνουν την κατασκευή από χαλύβδινες διατομές καθώς και τη συρόμενη κίνηση του φύλλου του κουφώματος (Εικόνα 3 και 13).

Εικόνα 11: Αριστερά: Ανοικτό ανασυρόμενο παράθυρο, φαίνεται η ανοδική και καθοδική κίνηση των δύο φύλλων. Δεξιά και κάτω: Εσωτερική όψη ανασυρόμενου παραθύρου. Η μεγέθυνση εστιάζει στον τρόπο στερέωσης του υαλοπίνακα και επιβεβαιώνει τη μεταλλική κατασκευή του παραθύρου.³⁴

Με βάση τα ευρήματα της παρούσας έρευνας προτείνεται η αντικατάσταση των υφιστάμενων ανοιγμάτων να γίνει από νέα σύγχρονα ανοίγματα αποτελούμενα από σιδερένιες λεπτές διατομές, ώστε να αντιγράφουν τη μορφή των αυθεντικών. Οι νέες διατομές, που θα διατηρούν την αισθητική των αυθεντικών ανοιγμάτων, θα έχουν σύγχρονα λειτουργικά χαρακτηριστικά, όπως υψηλή θερμική αντίσταση, αντοχή στο χρόνο καθώς και τις απαραίτητες πιστοποιήσεις.

³⁴ ΡΙΟ, Αριστερά: Δεκαετία 1950, Δεξιά: 1955, Φωτογραφία του Φάνη Παρπαΐρη.

Εικόνα 12: Αριστερά: Ημιυπαίθριοι χώροι Βόρειας όψης σήμερα³⁵ και το 1955.³⁶

Παράλληλα, για λειτουργικούς λόγους, προτείνονται κάποιες διαφοροποιήσεις στον τρόπο ανοίγματος των ανοιγμάτων. Αρχικά, οι μπαλκονόπορτες θα διατηρήσουν τον κάναβο των αυθεντικών ανοιγμάτων, δηλαδή το διαχωρισμό σε πέντε μέρη καθ' ύψος και τρία μέρη κατά πλάτος, αλλά το ανοιγόμενο μέρος θα αποτελείται από τα τέσσερα χαμηλότερα μέρη, αντί των τριών, ώστε να αυξηθεί το ύψος της πόρτας πέραν των 2,20 μέτρων. Παράλληλα, ο ανοιγόμενος φεγγίτης καταργείται, οπότε διατηρείται σταθερό το άνω μέρος (Εικόνα 14). Η απόφαση κατάργησης του φεγγίτη ενισχύεται από την ανάγκη διασφάλισης αυξημένων συνθηκών ασφάλειας αλλά και ενίσχυσης της

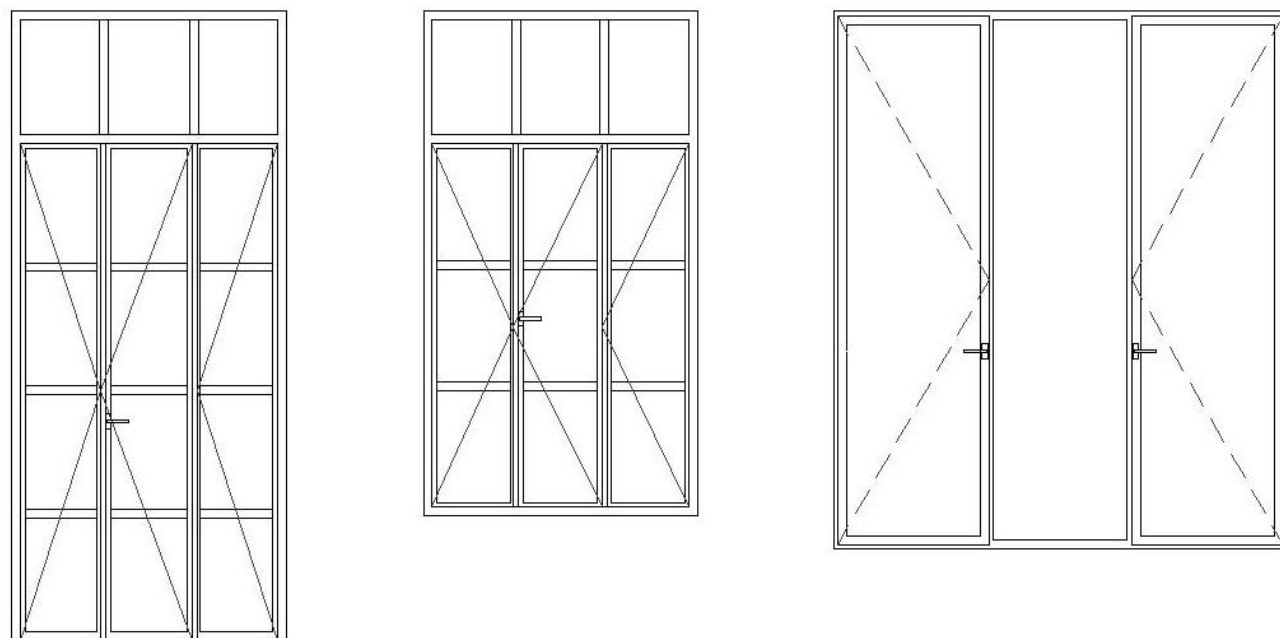
³⁵https://www.alphanews.live/sites/default/files/inline-images/28275996_10156242386826462_778165351_o.jpg

³⁶ ΡΙΟ, 1955, Φωτογραφία του Φάνη Παρπαΐρη.

Εικόνα 13: Πρόσοψη του καμένου Προεδρικού Μεγάρου.³⁷

θερμικής συμπεριφοράς του κτιρίου γεγονός που επιβάλλεται από τις πρόνοιες του έργου. Όσο αφορά τη φορά ανοίγματος, προς τα μέσα ή προς τα έξω, αυτή εξαρτάται από την ύπαρξη ξύλινων στοιχείων σκίασης στα ανοίγματα. Το πάχος της υφιστάμενης τοιχοποιίας δεν είναι αρκετό ώστε να επιτρέπει στα φύλλα των ανοιγμάτων να ανοίγουν προς τα έξω όταν υπάρχει καφασωτό ή κλειστά περσιδωτά φύλλα. Έτσι, όπου δεν υπάρχει στοιχείο σκίασης τα ανοίγματα θα ανοίγουν προς τα έξω ενώ σε αντίθετη περίπτωση τα φύλλα των ανοιγμάτων θα ανοίγουν προς τα μέσα.

Αναφορικά με τα ανασυρόμενα παράθυρα, ο μηχανισμός τέτοιων παραθύρων δεν εντοπίζεται πλέον στην αγορά. Κατά συνέπεια προτείνεται τα παράθυρα να ακολουθήσουν τον τρόπο ανοίγματος των αυθεντικών μπαλκονόπορτων. Συγκεκριμένα, τα παράθυρα θα διατηρήσουν τον κάναβο των αυθεντικών, δηλαδή τέσσερα μέρη καθ' ύψος και τρία κατά πλάτος, με τα τρία χαμηλότερα μέρη να αποτελούνται από τρία ανοιγόμενα φύλλα ενώ το ψηλότερο μέρος να παραμένει σταθερό (Εικόνα 14). Η κατεύθυνση ανοίγματος θα εξαρτάται από την ύπαρξη στοιχείου σκίασης, όπως στις μπαλκονόπορτες.

Εικόνα 14: Ενδεικτικές όψεις ανοιγμάτων

Όσον αφορά τα έξι συρόμενα παράθυρα, αυτά προτείνεται να μετατραπούν σε ένα κούφωμα με δύο ανοιγόμενα ακριανά φύλλα και ένα κεντρικό σταθερό μέρος. Δηλαδή, θα ακολουθούν

³⁷https://www.alphanews.live/sites/default/files/styles/media_image/public/2019-07/007.jpg?h=698655b4&itok=4cuQDRq9

τη μορφή των αυθεντικών παραθύρων με τις τρεις διαιρέσεις του υαλοπίνακα κατά πλάτος, αλλά τα δύο ακριανά μέρη θα είναι ανοιγόμενα προς τα μέσα ενώ το κεντρικό παραμένει σταθερό, Εικόνα 14. Η πρόταση κατάργησης των συρόμενων παραθύρων οφείλεται σε ζητήματα λειτουργικότητας και ασφάλειας, καθώς στους πρώην ημιυπαίθριους χώρους φιλοξενούνται σήμερα μόνιμα κλειστά γραφεία. Η διατήρηση συρόμενων παραθύρων σε αυτούς τους χώρους θα δημιουργούσε προβλήματα λόγω της σημαντικά χαμηλότερης δυνατότητας στεγάνωσης των συρόμενων έναντι των ανοιγόμενων ή ανακλινόμενων παραθύρων. Παράλληλα, υπάρχει δυσκολία στην εφαρμογή νέων συρόμενων παραθύρων μέσα σε υφιστάμενο τοίχο ενώ παράλληλα δημιουργούνται ζητήματα ασφάλειας και συντήρησης του κτιρίου.

Πηγές

The National Archives, Λονδίνο.

Φωτογραφικό αρχείο «Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών» της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Αρχείο εφημερίδων «Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών» της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Φωτογραφικό αρχείο του Ιδρύματος Κώστα και Ρίτας Σεβέρη, Λευκωσία.

Γεωργίου, Κώστας. 2013. *British Colonial Architecture in Cyprus: The Architecture of the British Colonial Administration, 1878-1960*. Λευκωσία: Εν Τύποις.

Given, Michael. 2005. "Architectural styles and ethnic identity in medieval to modern Cyprus". In *Archaeological perspectives on the transmission and transformation of culture in the Eastern Mediterranean*, edited by Joanne Clarke, pages pp. 207-213. Oxbow Books.

Briggs, Martin S. 1947. "British colonial architecture: historical", *The Builder*.

Schaar, Kenneth W., Michael Given and George Theocharous. 1995. *Under the Clock*, Λευκωσία: Τράπεζα Κύπρου.

Severis, Rita C. and Michael Given. 2016. *Μνημεία και Μνήμες: Το Κυβερνείο*. Λευκωσία: Ελληνική Τράπεζα.